

AGNIESZKA NITSZKE
Kraków
ORCID: 0000-0001-6108-0663

POSTRZEGANIE GRUPY WYSZEHRADZKIEJ I INICJATYWY TRÓJMORZA W NIEMIECKIEJ PRZESTRZENI POLITYCZNEJ

WPROWADZENIE

Republika Federalna Niemiec była orędowniczką i promotorką polskich przemian demokratycznych przełomu lat 80. i 90. XX w. Niemiecka dyplomacja aktywnie wspierała proces europeizacji Polski i innych państw postkomunistycznych. Działania te były prowadzone wielowektorowo, m.in. poprzez tworzenie i włączanie państw regionu Europy Środkowo-Wschodniej w inicjatywy integracyjne. Jednym z takich forów był Trójkąt Weimarski będący niemiecko-francusko-polską inicjatywą dyplomatyczną. Miał on za zadanie promowanie polskich interesów nie tylko we Francji i w Niemczech, ale przede wszystkim na forum Wspólnot Europejskich i *NATO*. Innym przykładem procesu integracyjnego łączącego państwa dawnego bloku wschodniego z Zachodem, ale bez udziału Niemiec, była Inicjatywa Środkowoeuropejska. Jednak zarówno dla państw zachodnich, jak i dla państw środkowoeuropejskich ważne było utworzenie regionalnej inicjatywy integracyjnej, która skupiałaby państwa przechodzące transformację ustrojową, gospodarczą i społeczną, co pozwoliłoby im wypełnić lukę po rozwiązaniu Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG) i Układu Warszawskiego (UW) i na nowo ułożyć relacje polityczne i gospodarcze w regionie. Poparcie Niemiec dla projektu utworzenia Trójkąta Wyszehradzkiego miało znaczenie nie tylko symboliczne, ale też polityczne. Niemcy jako państwo największe pod względem demograficznym i z największą gospodarką, miały szczególną pozycję negocjacyjną i decyzyjną we Wspólnotach / Unii Europejskiej (UE). Wsparcie dla Grupy Wyszehradzkiej (*V4*) przez Niemcy było widoczne przez wiele lat. Sytuacja zmieniła się, gdy Polska i pozostałe państwa *V4* przystąpiły do UE, ponieważ wtedy to Unia stała się naturalnym forum współpracy. Po raz kolejny zmiana w relacjach niemiecko-wyszehradzkich nastąpiła po 2015 r. Jednym z punktów zapalnych, które przyczyniły się do oziębienia relacji był kryzys migracyjny i propozycje rozwiązania go zgłaszane przez Niemcy i Komisję Europejską, które okazały się trudne do zaakceptowania przez *V4*. W kolejnych latach wizje współpracy państw *V4* i Niemiec jeszcze bardziej się od siebie oddalały, czego przejawem było ogłoszenie przez Polskę budowania Inicjatywy Trójmorza – *3SI* (Three Seas Initiative, *3SI*).

Celem artykułu jest zbadanie, jakie miejsce w programowaniu niemieckiej polityki zagranicznej zajmują dwa wspomniane środkowoeuropejskie nieformalne bloki integracyjne. Badaniu zostanie poddana hipoteza mówiąca, że w relacjach z *V4* i *3SI* Niemcy kierują się pragmatyzmem, nie postrzegając *V4* i *3SI* ani jako konkurencji ani jako najbliższych partnerów. Hipoteza pomocnicza zakłada, że na osłabienie współpracy politycznej z *V4* wpływ miał eurosceptyczny zwrot w polskiej i węgierskiej polityce europejskiej. W celu weryfikacji hipotez postawiono następujące pytania badawcze: P1: czy *V4* i *3SI* są obecne w niemieckiej przestrzeni politycznej: w analizach ośrodków eksperckich, w szczególności partyjnych fundacji oraz w komentarzach niemieckiej dyplomacji? P2: Jakie działania podejmuje niemiecka dyplomacja dla realizacji swoich interesów w relacjach z *V4* i *3SI*?

Badanie zostanie poprowadzone z perspektywy teorii nowego liberalizmu Andrew Moravcsika, która zakłada trójpoziomą analizę najtrafniej pasującą do omawianego zagadnienia (Moravcsik 1997: 513-553). Poziom jednostki, gdzie głównymi podmiotami są instytucje społeczne, w tym m.in. partie polityczne, a także ośrodki eksperckie, wpływa na reprezentację i zachowania państw, gdyż rządzący muszą brać pod uwagę kontekst społeczny grup, które zapewniają im poparcie. Jednak z punktu widzenia omawianego tematu najważniejszy jest poziom trzeci, nazwany przez Moravcsika systemowym. Jest on determinowany przez wzajemne zależności i przez to podlega ciągłym przemianom. Artykuł powstał w oparciu o jakościowe metody badawcze, przede wszystkim metodę analizy zawartości, instytucjonalno-prawną oraz komparatystyczną.

NIEMIECKIE OŚRODKI EKSPERCKIE

Niemieckie *think tanki* polityczne należą do jednych z najwyżej ocenianych na świecie¹. Ośrodki eksperckie w Niemczech mają różny status; część z nich jest w pełni niezależna, inne pełnią rolę zaplecza eksperckiego partii politycznych. Niemieckie fundacje partyjne bywają określane jako „dyplomatyczne siły pomocnicze” (niem. *diplomatische Hilfstruppen*) (Nuscheler 1993: 231). Pomagają one instytucjom państwa w prowadzeniu polityki międzynarodowej, którą można określić jako „równoległą politykę zagraniczną” (niem. *Nebenaußenpolitik*). Bez względu na ich formalne umiejscowienie, stanowią one cenne źródło wiedzy na bieżące tematy społeczne, ekonomiczne czy z zakresu relacji międzynarodowych. Ich analizy i ekspertyzy są wykorzystywane przez partie i decydentów politycznych, a także niejednokrotnie są źródłem informacji dla mediów, a przez to pośrednio dla szeroko pojętej opinii pu-

¹ Odniesieniem jest tu przede wszystkim ranking najlepszych *think tanków* afiliowanych przy partiach politycznych zawarty w 2020 *Global Go To Think Tank Index Report (GGTT)*, w którym na 39 sklasyfikowanych *think tanków* aż pięć to niemieckie fundacje partyjne, co więcej, specjalna pozycja, poza klasyfikacją, przypadła Fundacji Konrada Adenauera, która otrzymała tytuł „Centrum Doskonałości” w tej kategorii.

blicznej. Z tych powodów warto przeanalizować poziom zainteresowania oraz materiały poświęcone współpracy państw środkowoeuropejskich.

Szczególną pozycję, zarówno w ujęciu formalnym, jak i instytucjonalnym, ma Federalna Agencja ds. Edukacji Obywatelskiej (niem. *Bundeszentrale für politische Bildung, BPB*), która jest jednostką organizacyjną działającą w ramach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, jednak posiadającą pełną autonomię w zakresie prowadzonej działalności. Dekret o *BPB* z 24 stycznia 2001 r., stanowi w art. 6, że gwarantem politycznie zrównoważonej postawy agencji jest 22-osobowa rada składająca się z deputowanych do *Bundestagu* (*Erlass über die Bundeszentrale* 2001).

Serwis *BPB* zawiera ponad 100 materiałów dotyczących Grupy Wyszehradzkiej i tylko kilka poświęconych Inicjatywie Trójmorza, co może wynikać z krótszego okresu jej trwania. W 2015 r. z okazji jubileuszu 25-lecia *V4* wydano specjalny numer czasopisma „Aus Politik und Zeitgeschichte” poświęcony współpracy wyszehradzkiej. Analizie poddano różne obszary współpracy oraz przeanalizowano sytuację w poszczególnych państwach. We wnioskach wskazano, jak wiele udało się osiągnąć, zwłaszcza na polu integracji europejskiej. Wskazano, że transformacja polityczna nie zakończyła się pełnym sukcesem, ponieważ w każdym z państw wyszehradzkich działają silne ruchy populistyczne, co rzutuje na zaangażowanie tych państw w integrację europejską, czasem traktowaną instrumentalnie jako źródło korzyści materialnych, a nie wspólnotę wartości (*Visegrád Staaten* 2015).

Przy okazji kolejnego okrągłego jubileuszu (30-lecia *V4*) ukazała się analiza dotycząca genezy i ewolucji współpracy. W materiale wskazano, że w pierwszych latach państwa *V4* skupiały się na realizacji wspólnego celu, jakim była integracja euroatlantycka. Kiedy oba cele, przystąpienie do *NATO* i UE zostały zrealizowane, państwa poszukiwały nowych pól współpracy. Jako pozytywne efekty wskazano Fundusz Wyszehradzki oraz inicjatywę ustanowienia Grupy bojowej *V4*. Ostatnie lata działalności Grupy Wyszehradzkiej są oceniane dużo gorzej. Zwraca się uwagę na rozbieżne interesy, zwłaszcza pozytywny stosunek Węgier do współpracy z Rosją, co nie koreluje z polskim interesem narodowym. Innym problematycznym obszarem jest współpraca na forum UE. W 2020 r. Polska i Węgry zagroziły zawetowaniem Wieloletnich Ram Finansowych, z kolei Słowacja i Czechy, mimo iż pierwotnie też były sceptyczne wobec ustanowienia mechanizmu „pieniądze za praworządność”, ostatecznie nie podjęły żadnych działań wspierających Polskę i Węgry. Jedynym obszarem, w którym państwa wyszehradzkie zajęły jednoznaczne stanowisko, był kryzys uchodźczy z 2015 r., gdy wszystkie wyraziły sprzeciw wobec zaproponowanych przez KE mechanizmów. W analizie zauważono, że jest jeszcze jeden wspólny punkt, a mianowicie populistyczne rządy we wszystkich państwach *V4*, przy czym w przypadku Polski i Węgier zwraca się dodatkowo uwagę na autorytarne rysy rządów (*Vor 30 Jahren* 2021).

Podziały w *V4* były tematem innej analizy opublikowanej przez *BPB* w 2017 r. pod znamienym tytułem „Gdy dwa plus dwa nie równa się cztery? Grupa Wyszehradzka i przyszłość Europy” (Fuksiewicz, Łada 2017). Grupa Wyszehradzka jest przedstawiana jako model „dwa plus dwa”, w którym Czechy i Słowacja coraz częściej dystansują się od inicjatyw Polski i Węgier na arenie europejskiej. Wskazuje się, że

w Polsce i na Węgrzech polityka europejska jest zakładnikiem polityki wewnętrznej, co jest o tyle zaskakujące, że społeczeństwa w obu krajach są proeuropejskie. Różnice pomiędzy członkami V4 dają się też zauważyć, zdaniem autorów opracowania, w stosunku do Rosji, gdzie Węgry i Słowacja są na arenie unijnej za zniesieniem sankcji; Polska jest zdecydowanie za ich utrzymaniem, a Czechy zajmują ambiwalentne stanowisko. Ważnym w kontekście relacji wewnątrzunijnych i możliwości realizowania własnego interesu narodowego jest stosunek poszczególnych państw do przywódczej roli Niemiec w UE, która jest akceptowana przez Słowację i Czechy i podważana przez dwa pozostałe państwa. Kolejna kwestia różniąca członków V4 jest związana z sztandarowym projektem polskiej dyplomacji, czyli Inicjatywą Trójmorza. Czechy i Słowacja uważają go za szkodliwy dla jedności Europy, a także traktują jako próbę objęcia przywództwa przez Polskę w całym regionie Europy Środkowo-Wschodniej.

Najważniejsza kwestia, która zjednoczyła państwa V4, czyli sprzeciw wobec relokacji uchodźców w 2015 r. jest przedstawiana jako to, co zrujnowało ich wizerunek w Europie. Przy czym nie chodzi o sam sprzeciw, lecz brak konstruktywnej propozycji rozwiązania problemu. W konkluzjach autorzy zaznaczają, że koncentracja na problemach wewnętrznych doprowadziła do marginalizacji i utraty silnej pozycji Polski w UE, co wpłynęło na osłabienie jej głosu na forum Unii.

Inicjatywie Trójmorza poświęcono jeden z numerów serii „Polen Analysen”. Przedstawiono w nim założenia i ocenę dotychczasowych osiągnięć Inicjatywy. Zwraca się uwagę na eurosceptyczny wymiar samej idei współpracy 12 państw regionu i próbę stworzenia przeciwwagi dla Europy Zachodniej, a w najdalej idącym scenariuszu jako „plan B” dla integracji europejskiej (Riedel 2020). *Trimarium* jest traktowane jako autorski projekt prezydenta Andrzeja Dudy przy silnym wsparciu rządu PiS w nawiązaniu do polskich koncepcji historycznych (Międzyomorze z okresu międzywojnia, czy jeszcze dalej – Polski Jagiellonów), które dla wielu są współcześnie niezrozumiałe. Zwraca się uwagę na ostrożną postawę części państw biorących udział w projekcie. Nie wszyscy chcą uznać przywództwo Polski i obawiają się, że będą kojarzeni z radykalnym eurosceptycznym kursem wyznaczonym przez polski rząd (Tamże). Wsparcie, jakiego udzielił prezydent Donald Trump 3SI było postrzegane jako próba zrównoważenia niemieckich wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej (Półciennik 2020).

W odróżnieniu od Polski, w Niemczech przywiązuje się dużą wagę do profesjonalizacji polityki. Przejawem tego podejścia są bardzo silne i wpływowe fundacje polityczne afiliowane przy partiach politycznych.

Fundacja im. Konrada Adenauera (*Konrad Adenauer Stiftung, KAS*) jest jednym z najważniejszych *think tanków* partyjnych na świecie. Analizy i opracowania przygotowywane przez *KAS* są źródłem informacji nie tylko dla związanej z nią partii, czyli Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej (*Christlich-Demokratische Union, CDU*), ale są odnotowywane przez niemieckie i zagraniczne agencje informacyjne. W analizach poświęconych V4 zwraca się uwagę na znaczenie relacji Niemiec z państwami V4, które są ważnym partnerem handlowym, ważniejszym niż Chiny czy Rosja. Z tego względu V4 znajduje się w orbicie zainteresowania niemieckiej

dyplomacji (Beribes 2021: 3). W analizie wskazano na wspólne cele i stanowiska, do których można zaliczyć sprzeciw wobec relokacji uchodźców w 2015 r., czy bardziej pozytywny przykład, a mianowicie wsparcie europejskich aspiracji państw Bałkanów Zachodnich. Jednak dużo więcej miejsca poświęcono sprawom dzielącym państwa wyszehradzkie. Największym problemem wydaje się być stosunek do Rosji i bliska zażyłość premiera Węgier Viktora Orbána z prezydentem Rosji Władimirem Putinem, co jest trudne do zaakceptowania przez Polskę. Inną kwestią są coraz bliższe i instytucjonalizowane relacje Węgier z Chinami, co również jest postrzegane przez pozostałe państwa V4 jako potencjalne pole konfliktów. Aktualnie jednym z najważniejszych wydarzeń na arenie europejskiej jest konferencja w sprawie przyszłości Europy. Mogłaby to być doskonała okazja do wyartykułowania wspólnego stanowiska V4 wobec proponowanych kierunków rozwoju integracji europejskiej. Jednak, jak wskazuje autor, jest to w zasadzie niemożliwe, ponieważ Czechy i Słowacja opowiadają się za zacieśnieniem współpracy, podczas gdy Polska i Węgry prezentują odmienne stanowisko, stawiając na „powrót do Europy suwerennych państw”. Kolejna różnica uwidacznia się w aksjologii. Polska i Węgry chcą powrotu do tradycyjnych wartości chrześcijańskich. Państwa wyszehradzkie są świadome, że często więcej je dzieli niż łączy i że te linie podziałów przenoszą się na forum unijne, dlatego niekiedy podejmują inicjatywy mające na celu poprawę wizerunku V4 na arenie europejskiej². V4 jest określana jako „sojusz okazjonalny”, co oznacza nie tylko, że nie posiada instytucjonalizowanej struktury, ale przede wszystkim, że nie ma długofalowej strategii i programu, a decyzje podejmuje *ad hoc* (Tamże: 6). W listopadzie 2021 r. w berlińskim biurze KAS odbyła się prezentacja raportu pt. *Trends of Visegrad European Policy 2021*. Wynika z niego, że dla respondentów w państwach V4 najważniejszym pozawyszehradzkim partnerem są Niemcy, choć w ostatnich latach na Węgrzech i w Polsce postrzeżenie Niemiec zmieniło się *in minus* (*Trends of Visegrad 2021*).

Drugim pod wpływem wielkości i wpływów partyjnym ośrodkiem eksperckim jest Fundacja im. Friedricha Eberta (*Friedrich Ebert Stiftung, FES*) związana z Socjaldemokratyczną Partią Niemiec (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands, SPD*). Tradycyjnie kwestią, której poświęcono najwięcej miejsca w analizach FES jest sprzeciw wobec relokacji uchodźców w 2015 r. Zaznaczono, że był to moment, gdy o V4 zaczęto mówić w niemieckich mediach, przez co obywatele tego kraju dowiedzieli się o tej inicjatywie. W innych materiałach wskazuje się na inne niż w państwach zachodnich pojmowanie suwerenności, która jest nie do pogodzenia z postępującą integracją (Hrytsenko 2021). Inicjatywa Trójmorza pojawia się w opracowaniach FES w kontekście możliwości działań dyplomacji niemieckiej. Początkowo sceptyczny odbiór tego procesu zmienił się po tym, jak minister spraw zagranicznych Heiko Maas i prezydent federalny Frank-Walter Steinmeier wzięli udział w szczycie Trójmorza, co pozwoliło Niemcom mieć „wgląd” w kwestie, którymi Inicjatywa się zajmuje (Krumm, Weiß 2021: 5). Trójmorze jest przedstawiane jako

² Był to jeden z celów czeskiej prezydencji w V4 (1.07. 2019-30 czerwca 2020 r.).

projekt promocji Polski na arenie międzynarodowej. Polska jest „za mała, by być dużą” na arenie unijnej, a jednocześnie ma poczucie, że jest „za duża, by być małą” i dlatego szuka nowych formatów współpracy. Wskazuje się też, że Trójmorze jest rozwijane w zastępstwie dawnych inicjatyw, które z perspektywy obecnego polskiego rządu straciły na znaczeniu, np. Trójkąt Weimarski (Spanger 2021: 67).

Liberalna Fundacja im. Friedricha Naumanna (*Friedrich Naumann Stiftung, FNS*) związana z Wolną Partią Demokratyczną (*Freie Demokratische Partei, FDP*) w swoich materiałach analizuje *V4* w kontekście geopolitycznym. Europa Środkowa to historycznie termin ideologiczny, cechujący się antyzachodnimi, antyliberalnymi i antydemokratycznymi wartościami (Doering 2018), jednak przez wiele lat nic nie wskazywało, żeby współcześnie państwa *V4* miały realizować ten dawny scenariusz, aż do 2015 r., kiedy zjednoczone wokół niechęci przyjmowania uchodźców wyznaczyły antyzachodni kurs. Wskazuje się, że nie wszystkie państwa wyszehradzkie w takiej samej mierze podążają tą ścieżką. Najwięcej zastrzeżeń jest kierowanych pod adresem Węgier i Polski. W materiałach *FNS*, podobnie jak inne *think tanki*, podkreśla różnice dzielące członków *V4*, przy czym zwraca uwagę także na inne elementy, jak np. narodowo-katolicki charakter Polski w kontrze do świeckich i laickich Czech; konflikty na linii Węgry-Słowacja i wielkowęgierskie ambicje godzące w suwerenność Słowacji (Tamże). Co ciekawe, w analizie zwraca się uwagę, że państwa *V4* nie chcą być w Unii członkami drugiej kategorii i sprzeciwiają się planom Europy różnych prędkości, a jednocześnie same ten model realizują (Polska, Czechy i Węgry pozostają poza strefą euro). Co ciekawe *FNS*, inaczej niż pozostałe fundacje, przedstawia konflikt między *V4* i Europą Zachodnią w odniesieniu do kryzysu migracyjnego, wskazując, że nie można zmuszać państw wyszehradzkich do działań, na które nie ma zgody nie tylko elit politycznych, ale przede wszystkim społeczeństw. W tej sytuacji należało zaproponować państwom *V4* inną formę włączenia się w zażegnanie kryzysu (Tamże).

W większości analiz *FES* z ostatnich lat autorzy skupiają się na sprzeciwie *V4* wobec polityki migracyjnej UE – już nie tylko w kontekście wydarzeń z 2015 r., ale też nowszych – związanych z nowym paktem UE ws. migracji. Zwraca się uwagę, że Polska i Węgry stosują coraz silniejszą antyeuropejską retorykę, a co więcej też politykę. W konkluzjach wskazuje się, że odpowiedź UE na te działania jest niewystarczająca (elastyczna solidarność) i rekomenduje się Unii, aby nie ulegała szantażowi (Maráková, Skorić, Doering).

Jedną z ciekawszych analiz *FNS* została przygotowana przez deputowaną do *Bundestagu*, pochodzącą ze Słowacji, Renatę Alt, która diagnozuje, że *V4* „demonstracyjnie dystansuje się od europejskich wartości i instytucji” (Alt 2018). W jej opinii Grupa nie jest jednorodna i państwa członkowskie więcej dzieli niż łączy. Autorka wychodzi z propozycją dla dyplomacji niemieckiej, która powinna być łącznikiem między *V4* a Europą Zachodnią, ale powinna wystrzegać się paternalizmu.

Inne podejście do *V4* prezentuje Fundacja im. Hannsa Seidla (*Hanns Seidel Stiftung*) afiliowana przy Unii Chrześcijańsko-Społecznej (*Christlich-Soziale Union, CSU*). W relacji ze spotkaniem z udziałem m.in. Elmara Broka – polityka *CDU* i de-

putowanego do PE oraz Tomáša Valáška – dyrektora *Carnegie Europe*, które odbyło się w 2017 r., państwom V4 nie odmawia się podmiotowości na arenie europejskiej i prawa do walki o własne interesy, jednak prelegenci zaznaczyli, że powinny robić to w zgodzie z obowiązującym prawem (traktatami). Brok podkreślił, że Niemcy powinny dbać o dobre relacje z V4, bo to jest gwarancją dobrych relacji z wschodnimi partnerami UE. W podobnym tonie wypowiadał się Valášek, który zaakcentował koordynacyjną rolę V4 tak w wymiarze wewnętrznej współpracy między członkami Grupy, jak też w relacjach z partnerami na wschodzie (Ostlender 2017).

Kolejny ważny, biorąc pod uwagę wyniki wyborów z września do *Bundestagu*, *think tank* partyjny podejmujący tematykę V4 to Fundacja im. Heinricha Bölla (*Heinrich Böll Stiftung, HBS*) afiliowany przy partii Zielonych, współtworzącej niemiecki rząd. Analizy *HBS* koncentrują się na dwóch kwestiach: kryzysie uchodźczym i polityce migracyjnej UE oraz praworządności i demokracji w państwach V4. W materiałach dotyczących pierwszej kwestii zwraca się uwagę, że państwa Europy Zachodniej nie brały pod uwagę obaw państw V4 wobec systemu relokacji, co przyczyniło się do usztywnienia ich stanowisk w tej sprawie (van de Rakt 2015), widocznego w ich stosunku do unijnego paktu ws. migracji. Zdaniem eksperta *HBS* dzieje się tak, ponieważ nadal nie uwzględniono stanowisk państw V4 w wystarczającym stopniu (Kipp 2020). Więcej miejsca w materiałach poświęca się drugiemu zagadnieniu, czyli praworządności i odchodzeniu od demokracji przez państwa V4. Krytyka polityki rządów w państwach wyszehradzkich nie jest jednostronna. Zwraca się uwagę na odchodzenie od wartości i zasad demokracji liberalnej, jednak podkreśla się, że Europa Zachodnia nie powinna tryumfować. W ostatnich latach dla Europy Zachodniej termin „Wyszehrad” stał się synonimem braku solidarności, zaściankowości i polityki nacjonalistycznej (van de Rakt 2018), jednak te same trendy, które doprowadziły populistów i eurosceptyków do władzy w V4 są widoczne w Europie Zachodniej.

Z niemiecką Lewicą (*Die Linke*) związana jest Fundacja im. Róży Luxemburg (*Rosa Luxemburg Stiftung, RLS*). Ten *think tank* niewiele uwagi poświęca V4. W zdawkowych wzmiankach odnosi się do sympatii Grupy względem premiera Izraela Benjamina Netanjahu, z którym rządzących w V4 łączy niechęć wobec liberalnej demokracji (Cohen 2019).

Fundacja im. Desideriusa Erasmusa (*Desiderius Erasmus Stiftung, DES*) afiliowana przy Alternatywie dla Niemiec (*Alternative für Deutschland, AfD*) skupia się w całości na polityce wewnętrznej i zupełnie nie podejmuje tematyki V4 czy 3SI (Oficjalna strona internetowa *DES*). Tematyka ta jest poruszana na stronie internetowej samej partii. *AfD*, w odróżnieniu od krytycznych komentarzy prezentowanych przez *think tanki* mainstreamowych partii, popiera stanowisko V4 wobec migracji. W komentarzu do propozycji unijnego paktu ws. migracji Beatrix von Storch, zastępczyni rzecznika partii, chwaliła państwa wyszehradzkie za ich konsekwentny sprzeciw wobec polityki migracyjnej i azylowej UE (*Beatrix von Storch* 2020), a w 2016 r. ówczesny wiceprzewodniczący partii Alexander Gauland z zadowoleniem przyjął postulat wzmocnienia parlamentów narodowych zgłoszony przez V4 (Gauland 2016).

NIEMIECKA DYPLOMACJA

Za prowadzenie polityki zagranicznej RFN odpowiada rząd federalny, a w jego ramach ministerstwo spraw zagranicznych (*Auswärtiges Amt*). Kompetencje w tej dziedzinie ma również bezpośrednio kanclerz federalny i jego zaplecze administracyjne, czyli Urząd Kanclerza Federalnego (*Bundeskanzleramt*). W mniejszym stopniu, głównie w zakresie funkcji reprezentacyjnych, politykę zagraniczną realizuje prezydent federalny. Opinie i wypowiedzi członków rządu i prezydenta mają charakter oficjalnych stanowisk państwa i z tego powodu są uważnie śledzone i analizowane przez podmioty krajowe i zagraniczne.

Niemcy szukają strategicznych partnerstw, zwłaszcza w swoim bezpośrednim sąsiedztwie, a państwa Europy Środkowej i Wschodniej od wielu lat są traktowane jako najważniejsi partnerzy polityczni i gospodarczy. Z tego powodu państwa *V4* znajdują się tradycyjnie w orbicie zainteresowania dyplomacji niemieckiej. Polska przez długi czas była uważana za lidera regionu i najważniejszego partnera Republiki w tym regionie Europy, jednak w związku z zaostreniem retoryki antyniemieckiej i antyunijnej w Polsce, Niemcy coraz częściej wybierają Czechy i Słowację jako państwa, które na arenie europejskiej są skłonne do współpracy i nie mają problemów z przestrzeganiem zasad i wartości UE (Prag 2019). I choć minister spraw zagranicznych Heiko Maas zapewniał „Nie różnicujemy Europy według wskazań kompasu: dla nas różnorodność nie jest przeszkodą do jedności w ogóle” (Słowakei 2018), to z drugiej strony padają słowa, że Słowacja jest dla Niemiec kluczowym partnerem i budowniczym mostów w sercu Europy (Tamże; Slowakischer Europa 2018).

W 2018 r. sekretarz stanu niemieckiego MSZ Andreas Michaelis w przemówieniu poświęconym wyzwaniom międzynarodowym odniósł się do współpracy z państwami wyszehradzkimi. Zaznaczył, że ważne dla Niemiec i Europy jest, aby Polska i pozostałe państwa Grupy ponownie włączyły się do współpracy europejskiej, w której nie mogą być traktowani jako członkowie drugiej kategorii, jednak muszą przestrzegać zasad, przede wszystkim praworządności (*Für ein starkes Europa* 2018). Podobne stanowisko przedstawił sekretarz stanu w niemieckim MSZ Niels Annen, który podkreślił znaczenie *V4* dla zapewnienia bezpieczeństwa na wschodniej flance UE (*Rede von Staatsminister* 2018).

W 2019 r. miało miejsce spotkanie Michaelisa z Dyrektorem Generalnym słowackiego MSZ Františkem Ružičką, podczas którego Słowacja została przedstawiona jako lider regionu z uwagi na demokratyczny kurs rządu w Bratysławie, co zachęca Niemcy do zacieśnienia współpracy. Słowacja jest traktowana jako pomost między Niemcami a *V4* (*Deutsch-slowakische Konsultationen* 2019).

W marcu 2020 r. podczas czeskiej prezydencji w *V4* odbyło się spotkanie ministra Heiko Maasa z ministrami spraw zagranicznych państw *V4*. Zapowiedziano podczas niego wzmocnienie dialogu i współpracy w tym formacie, aby wnieść znaczący wkład w zjednoczoną Europę i przyczynić się do większej spójności i skuteczności Unii zarówno wewnątrz, jak i na arenie międzynarodowej. Podkreślono wsparcie dla niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy (*Gemeinsame Erklärung* 2020).

W komentarzu zamieszczonym na stronie niemieckiego MSZ minister Maas skomentował spotkanie jako udane i kurtuazyjnie nie wskazał na żadne problemy (*Außenminister Heiko Maas 2020*). Niemiecka dyplomacja w ostatnich latach chciała połączyć dwa formaty, które w latach 90. dobrze się sprawdzały i wzajemnie uzupełniały. Podczas spotkania ministrów spraw zagranicznych Polski, Niemiec i Francji w 2016 r. zaproponowano organizowanie spotkań Trójkąta Weimarskiego z udziałem ministrów spraw zagranicznych państw V4 (*Gemeinsame Erklärung 2016*).

Z perspektywy niemieckiej dyplomacji 3SI nie jest tak krytycznie oceniana jak ma to miejsce w analizach ośrodków eksperckich. Niemieckie MSZ dostrzega potencjał współpracy 12 państw i wyraża zainteresowanie włączeniem się do niej (*Rede von Außenminister 2018*). Podkreśla się, że Niemcy spełniają kryterium geograficzne, ponieważ mają dostęp do Morza Bałtyckiego, wskazują też na pewne historyczne podobieństwa z większością państw Trójmorza, a mianowicie fakt, że była NRD należała do bloku wschodniego i ściśle współpracowała z państwami regionu w ramach RWPG czy Układu Warszawskiego, a pięć wschodnioniemieckich krajów związkowych musiało przejść podobną transformację ustrojową i gospodarczą jak inne państwa postkomunistyczne (*Bukarest, Berlin, Brüssel 2018*). Zapowiadają też rozszerzenie współpracy z 3SI, zwłaszcza w obszarze projektów infrastrukturalnych oraz bezpieczeństwa energetycznego, w tym wsparcia finansowego dla projektów energetycznych, przede wszystkim odnawialnych źródeł energii (*Gemeinsame Erklärung der USA 2021*). Niemcy postrzegają 3SI jako szansę dla firm niemieckich na realizację kontraktów w tych dziedzinach.

Udział polityków niemieckich w wydarzeniach organizowanych przez V4 czy 3SI ma często charakter kurtuazyjny, a ich deklaracje czy wypowiedzi dla mediów po spotkaniach są oszczędne i stonowane. Mimo to warto zwrócić uwagę na niektóre z nich. Kanclerz Angela Merkel brała udział w kilku spotkaniach V4. W 2011 r. Merkel z okazji jubileuszu 20-lecia V4 mówiła w kontekście genezy Grupy i historii państw ją tworzących, że demokracji i praw człowieka nie można brać za pewnik. W 2016 r. spotkanie miało charakter w dużej mierze techniczny i było okazją do wymiany zdań na temat szczytu UE w Bratysławie. Podczas spotkania w 2019 r. Merkel powiedziała, że Niemcy czerpią korzyści z współpracy z V4. Rozmawiano też o sposobach przeciwdziałania nadmiernym migracjom do Europy (*Merkel bei Visegrád-GruppeZukunft 2019*).

Jednym z ważniejszych przemówień w kontekście roli Niemiec w Europie Środkowo-Wschodniej jest deklaracja wygłoszona przez sekretarza Michaelisa podczas 4 szczytu 3SI w Lublaniu w 2019 r. Michaelis powtórzył wcześniej deklarowaną przez Niemcy chęć zaangażowania we współpracę z Trójmorzem i zostania w przyszłości pełnoprawnym uczestnikiem Inicjatywy. W spotkaniu tym brał udział również prezydent Frank-Walter Steinmeier, jednak tylko jako gość honorowy.

Również w kolejnych latach Niemcy były obecne na szczytach 3SI, a ich obecność i znaczenie były każdorazowo podkreślane w deklaracjach publikowanych po spotkaniach. O ile po spotkaniu w Bukareszcie w 2018 r. była to zaledwie wzmianka o zadowoleniu przywódców 3SI z zainteresowania Niemiec, o tyle już w następnych deklaracjach Niemcy pojawiają się na pierwszym miejscu wśród wymienianych partnerów.

W deklaracji z Tallina z 2020 r. napisano wprost, że „zaangażowanie Niemiec w Inicjatywę Trójmorza przyczynia się do rozwoju regionu i konwergencji państw członkowskich Unii Europejskiej” (*Wspólna deklaracja 2020*). Z kolei w deklaracji z Rygi z 2022 r. zapisano: „Dążymy do wzmocnienia Inicjatywy Trójmorza jako platformy współpracy mającej na celu wzmocnienie spójności i konwergencji w ramach UE, przy jednoczesnym rozwijaniu jej strategicznego wymiaru transatlantyckiego i podkreślamy, że aktywne zaangażowanie Niemiec przyczynia się do tych celów” (*Wspólna deklaracja 2022*). Wskazuje to na stały wzrost znaczenia partnerów dla siebie i dostrzegania obopólnych korzyści, które bliższa współpraca może przynieść, tak w wymiarze politycznym, na którym zależy 3SI, jak i gospodarczym, który jest szczególnie ważny dla Niemiec. Dla tamtejszych przedsiębiorstw 3SI jest bardzo atrakcyjnym projektem, ponieważ otwiera nowe rynki inwestycyjne (*Dokumentation: Rede 2020*). Biorąc pod uwagę obroty handlowe Europa Środkowo-Wschodnia jest dla Niemiec ważniejszym partnerem niż Chiny czy USA (Janulewicz, Żornaczuk 2019). Wynika to przede wszystkim z dużych inwestycji niemieckich firm w tym regionie. Z tego powodu rząd niemiecki i kręgi biznesu zabiegają o obecność podczas spotkań Inicjatywy Trójmorza, które pod względem perspektyw dalszego zwiększania udziału firm niemieckich na tym rynku jest bardziej atrakcyjna niż V4, która po 2015 r. znalazła się w kryzysie politycznym związanym z konfliktem wokół praworządności w Polsce i na Węgrzech.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Europa Środkowo-Wschodnia jest dla Niemiec jednym z najważniejszych partnerów gospodarczych i politycznych. Powojenny podział Niemiec i dokonane w 1990 r. zjednoczenie pozwalają Niemcom lepiej niż innym państwom Europy Zachodniej rozumieć kontekst gospodarczy, społeczny i polityczny tego regionu i trud transformacji w kierunku demokracji i gospodarki rynkowej. Stworzone w latach 90. XX w. instrumenty i instytucje współpracy spełniły swoją rolę, tzn. pozwoliły państwom regionu środkowoeuropejskiego zrealizować ich cele strategiczne, jakimi były członkostwo w NATO i UE. Wówczas naturalnym poziomem artykulacji własnych interesów narodowych i regionalnych stał się poziom unijny. Ponowny wzrost zainteresowania Grupą Wyszehradzką w Niemczech nastąpił w 2015 r. w związku z kryzysem migracyjnym i propozycjami systemu relokacji, przeciwko któremu protestowały państwa V4. Komentarze i analizy obecne w niemieckiej przestrzeni politycznej dotyczą głównie tego zagadnienia, które w większości przypadków jest przedstawiane jednostronnie jako brak solidarności europejskiej. Inna kwestia, która pojawia się również często to krytyka braku spójności V4 w ostatnich latach i podziały między państwami członkowskim. Narracja nie uwzględnia zaangażowania V4 we wspieranie Ukrainy w jej konflikcie z Rosją. Grupa bywa często przedstawiana jako klub „populistów” i „eurosceptyków”. Z tego względu dla niemieckich polityków i dyplomatów wygodniejszy staje się format współpracy bilateralnej, gdzie na lidera wyrasta Słowacja, jako państwo najbliższe wartościom i zasadom europejskim.

Istotne różnice w percepcji pojawiają się w przypadku Inicjatywy Trójmorza. Dla niemieckich fundacji politycznych jest ona mało znaczącym formatem, a jeśli ten temat w ogóle jest poruszany, to też w negatywnym kontekście, jako nośnik tendencji odśrodkowych w UE i próba stworzenia eurosceptycznej przeciwwagi dla Europy Zachodniej. Inaczej patrzą na 3SI politycy i dyplomaci niemieccy, którzy dostrzegają potencjał Inicjatywy i podejmują działania mające na celu aktywniejsze włączenie się Niemiec do jej działań (Janulewicz, Żornaczuk 2019: 1-2). Co więcej, Niemcy dostrzegły, że regionem tym interesują się Chiny, a to mogłoby zagrozić ich interesom gospodarczym (Lang 2021: 5). Po inwazji Rosji na Ukrainę zmienił się również kontekst geopolityczny 3SI. Poza Austrią, wszystkie państwa Inicjatywy należą do *NATO*, zatem oprócz celów związanych z rozwojem infrastruktury dochodzą również cele dotyczące umocnienia bezpieczeństwa w związku z zagrożeniem ze strony rosyjskiej.

Wynika z tego, że aktualnie dla Niemiec współpraca z *V4* jako całością stała się obciążeniem i dyplomacja niemiecka nie jest zainteresowana jej dalszym rozwojem poza kurtuazyjnymi wizytami i wypowiedziami, co potwierdza postawioną we wstępie hipotezę pomocniczą. Realnym projektem, w który Niemcy chcą się zaangażować jest 3SI postrzegana jako przyszłościowa, mniej obciążona wizerunkowo, mniej polityczna, a bardziej gospodarcza. Co więcej, poparcie USA dla Inicjatywy, zwłaszcza przez prezydenta Joe Bidena, także ma znaczenie, ponieważ współpraca transatlantycka w niemieckiej polityce zawsze znajdowała się na czele priorytetów. Jest to zarówno szansa, jak i potencjalne zagrożenie dla 3SI, ponieważ pełny udział Niemiec może podnieść znaczenie współpracy i ułatwić pozyskiwanie funduszy na projekty infrastrukturalne, ale z drugiej strony grozi zdominowaniem formatu, zwłaszcza, że Niemcy mają ścisłe relacje z większością państw 3SI.

Niemiecka dyplomacja charakteryzuje się stabilnością i ciągłością. Mimo zmiany rządu po wyborach w 2021 r. cele polityki zagranicznej pozostały niezmiennie. Duży wpływ na to ma stabilny system partyjny, a także wysoki poziom profesjonalizacji niemieckich partii, które zbudowały zaplecze eksperckie w postaci prężnie działających *think tanków* partyjnych. Ich analizy stanowią podstawę kształtowania programów partii politycznych, które następnie po uwzględnieniu faktora politycznego są realizowane przez rząd. Mimo iż w przypadku *V4* i 3SI analizy i ekspertyzy *think tanków* politycznych są niejednokrotnie krytyczne, to pragmatyzm partii, zwłaszcza rządzących, powoduje, że ich wydzwięk bywa łagodzony w działaniu politycznym. Niniejszym postawiona we wprowadzeniu główna hipoteza mówiąca o pragmatyzmie niemieckiej dyplomacji w relacjach z partnerami z Europy Środkowo-Wschodniej znalazła potwierdzenie.

Bibliografia

- Alt R. (2018), *Auf Augenhöhe: Dialog mit Mitteleuropa stärken*, <https://www.freiheit.org/de/deutschland/auf-augenhoehe-dialog-mit-mittleuropa-staerken> (dostęp 12.07.2022).
- Außenminister Heiko Maas zur Videokonferenz mit den vier Außenministern der Visegrád-Gruppe (2020), Pressemitteilung, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-visegrad/2318428> (dostęp 12.07.2022).

- Beatrix von Storch: *Visegrad-Staaten als Vorbilder gegen Asyl- und Migrationsdiktat der EU* (2020), <https://www.afd.de/beatrice-von-storch-visegrad-staaten-als-vorbilder-gegen-asyl-und-migrationsdiktat-der-eu/> (dostęp 12.07.2022).
- Beribes A. (2021), *The Misunderstood? The Visegrád States and the Conference on the Future of Europe*, "Facts and Findings" No 439, https://www.kas.de/documents/252038/11055681/210630_A%26A_Visegrad_EN.pdf/e31256ce-52f2-3383-ccd5-77f2fe52f41f?version=1.0&t=1625129495748 (dostęp 12.07.2022).
- Bukarest, Berlin, Brüssel – gemeinsam für ein souveränes, starkes Europa. Rede von Außenminister Heiko Maas anlässlich der rumänischen Botschafterkonferenz (2018), <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/-/2130236> (dostęp: 12.07.2022).
- Cohen T. (2019), *Israel vor den Wahlen: Die Hegemonie des rechten Lagers*, <https://www.rosalux.de/publikation/id/40128/israel-vor-den-wahlen-die-hegemonie-des-rechten-lagers?cHash=d84a3ac902bee803f6517a399338a7e2> (dostęp 12.07.2022).
- Deutsch-slowakische Konsultationen der Staatssekretäre (2019), <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/slowakei-node/michaelis-ruzicka-konsultationen/2177064> (dostęp 12.07.2022).
- Doering, D. (2018), *Liegt „Mitteleuropa“ wirklich in Europa?*, <https://www.freiheit.org/de/mitteleuropa-und-baltische-staaten/liegt-mitteleuropa-wirklich-europa> (dostęp 12.07.2022).
- Dokumentation: Rede von Staatssekretär Andreas Michaelis (Auswärtiges Amt der Bundesrepublik Deutschland) auf dem 4. Gipfeltreffen der Drei-Meere-Initiative, Ljubljana (Slowenien), 6. Juni 2019 (2020), <https://www.bpb.de/internationales/europa/polen/analysen/304004/dokumentation-rede-von-staatssekretar-andreas-michaelis-auswaertiges-amt-der-bundesrepublik-deutschland-auf-dem-4-gipfeltreffen-der-drei-meere-initiative-ljubljana-slowenien-6-juni-2019> (dostęp 12.07.2022).
- Erlass über die Bundeszentrale für politische Bildung (BpB) vom 24. Januar 2001 (2001), https://www.bpb.de/die_bpb/2DUQ26,0,0,Erlass_%FCber_die_Bundeszentrale_f%FCr_politische_Bildung.html (dostęp 12.07.2022).
- Fuksiewicz A., Łada A. (2017), *Analyse: Wann sind zwei plus zwei nicht vier? Die Visegrád-Gruppe und die Zukunft Europas*, <https://www.bpb.de/251734/analyse-wann-sind-zwei-plus-zwei-nicht-vier-die-visegrad-gruppe-und-die-zukunft-europas> (dostęp 12.07.2022).
- Für ein starkes Europa, das überzeugt. Rede von Staatssekretär Andreas Michaelis vor Mitgliedern der International Crisis Group in Berlin (2018), <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/michaelis-international-crisis-group/1991442> (dostęp 12.07.2022).
- Gauland: Die EU muss reformiert werden (2016), <https://www.afd.de/gauland-die-eu-muss-reformiert-werden/> (dostęp 12.07.2022).
- Gemeinsame Erklärung der Außenminister der Visegrád-Gruppe und Deutschlands (2020), Pressemitteilung, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/visegrad-erklarung/2318430> (dostęp 12.07.2022).
- Gemeinsame Erklärung der Außenminister des Weimarer Dreiecks Frank-Walter Steinmeier (Deutschland), Jean-Marc Ayrault (Frankreich), Witold Waszczykowski (Polen) zur Zukunft Europas (2016), <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/160828-gemeinsame-erklarung-weimarer-dreieck/282922> (dostęp 12.07.2022).
- Gemeinsame Erklärung der USA und Deutschlands zur Unterstützung der Ukraine, der europäischen Energiesicherheit und unserer Klimaziele (2021), <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/gemeinsame-erklarung-usa-und-deutschland/2472074> (dostęp 12.07.2022).
- Hrytsenko A., *The Price and Value of Sovereignty in the Era of Globalization* (2021), "UA: Ukraine Analytica" Issue 2 (24), <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/12961/2021-24.pdf> (dostęp 12.07.2022).

- Janulewicz Ł., Żornaczuk T. (2019), *Niemcy wobec Inicjatywy Trójomorza*, „Biuletyn PISM” Nr 120 (1868): 1-2, https://pism.pl/publikacje/Niemcy_wobec_Inicjatywy_Trojmorza (dostęp 14.07.2022).
- Kipp D. (2020), *Das Warten auf eine Europäische Lösung*, <https://www.boell.de/de/2020/12/20/das-warten-auf-eine-europaeische-loesung> (dostęp 12.07.2022).
- Krumm R., Weiß S. (2020), *Initiative statt Stillstand. Warum sich eine geeinte EU sicherheitspolitisch engagieren sollte*, FES Regional Office for Cooperation and Peace in Europe (FES ROCPE) Wien, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/wien/16312.pdf> (dostęp 12.07.2022).
- Lang K.-O. (2021), *Die Drei-Meere-Initiative: wirtschaftliche Zusammenarbeit in geostrategischem Kontext*, „SWP-Aktuell” Nr. 16: 1-8, https://www.swp-berlin.org/publications/products/aktuell/2021A16_Drei-Meere-Initiative.pdf, doi:10.18449/2021A16 (dostęp 17.07.2022)
- Maráková N., Skorić T., Doering D. (2020), *Pragmatismus oder Zeichen der Schwäche? Visegrad-Länder reagieren zurückhaltend auf den Flüchtlingspakt*, <https://www.freiheit.org/de/mitteleuropa-und-baltische-laender/pragmatismus-oder-zeichen-der-schwaechе-visegrad-laender> (dostęp 12.07.2022).
- McGann J.G. (2021), „2020 Global Go To Think Tank Index Report” (2021). *TTCSP Global Go To Think Tank Index Reports. 18*, https://repository.upenn.edu/think_tanks/18 (dostęp 12.07.2022).
- Merkel bei Visegrád-Gruppe Zukunft Europas gemeinsam voranbringen (2019), <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/zukunft-europas-gemeinsam-voranbringen-1577330> (dostęp 12.07.2022).
- Moravcsik, A. (1997), *Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics*, „International Organization” 51(4): 513–553, <http://www.jstor.org/stable/2703498> (dostęp 12.07.2022).
- Nuscheler F. (1993), *Denkfabriken und diplomatische Hilfstruppen. Die politischen Stiftungen der Parteien und ihre Auslandsarbeit*, Weirich D., (Hg.), *Auftrag Deutschland. Nach der Einheit: Unser Land der Welt vermitteln*, Mainz/München 1993.
- Oficjalna strona internetowa DES (2021), <https://erasmus-stiftung.de/> (dostęp 12.07.2022).
- Ostlender A. (2017), *Visegrád und die EU. Zerfall oder Koalitionsbildung?*, <https://www.hss.de/news/detail/zerfall-oder-koalitionsbildung-news772/?searchQuery=visegrad%20gruppe> (dostęp 12.07.202).
- Pólcieniak S. (2020), *Analyse: Besser geht's nicht? Die deutsch-polnischen Wirtschaftsbeziehungen nach 1990*, „Polen-Analysen” Nr.253, <https://www.bpb.de/suche/?suchwort=drei-meere-initiative&titel=0&volltext=1&jahr=0&autor=0&lizenz=1&suchen=Suchen&bereiche=&format=&paginator=1#paginator> (dostęp 12.07.2022).
- Prag: Europäische Sternstunde in der deutschen Botschaft (2019), <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/tschechischerepublik-node/maas-prag-botschaftsfluechtlinge/2251088> (dostęp 12.07.2022).
- Rede von Außenminister Maas in der Haushaltsdebatte im Deutschen Bundestag (2018), <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-haushaltsdebatte-bundestag/2163106> (dostęp 12.07.2022 r.).
- Rede von Staatsminister Niels Annen beim Festakt 70 Jahre Gesellschaft für Außenpolitik: „Die Welt im Umbruch: Außenpolitische Herausforderungen für Deutschland und Europa“ (2018), <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/annen-gesellschaft-fuer-aussenpolitik/2106142> (dostęp 12.07.2022).
- Riedel R. (2020), *Analyse: Das „Intermarium“ und die „Drei-Meere-Initiative“ als Elemente des euroskeptischen Diskurses in Polen*, „Polen-Analysen” Nr.249/2020, <https://www.bpb.de/internationales/europa/polen/analysen/303998/das-konzept-des-intermarium-und-der-drei-meere-initiative-21-01-2020> (dostęp 12.07.2022).

- Slowakei: *Schlüsselpartner und Brückenbauer im Kern Europas*, (2018), <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/slowakei-node/maas-lajcak/2164398> (dostęp 12.07.2022).
- Slowakischer Europa-Staatssekretär in Berlin (2018), <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/slowakei-node/roth-slowakei-korcok/1349512> (dostęp 12.07.2022).
- Spanger H.-J. (2021), *Polen und die Stärkung der Ostflanke*, [w:] *Atlantische Zukünfte. Eine vergleichende Analyse nationaler Debatten über die Reform der NATO*, M. Dembinski, C. Fehl (Hrsg.), Friedrich-Ebert-Stiftung e.V., Bonn, <http://library.fes.de/pdf-files/iez/18395.pdf> (dostęp 12.07.2022).
- Trends of Visegrad European Policy 2021* (2021), <https://www.kas.de/de/veranstaltungen/detail/-/content/trends-of-visegrad-european-policy-2021> (dostęp 12.07.2022).
- van de Rakt E. (2015), *Nach dem EU-Sondergipfel: Zwischen Beschwichtigung und Kampfrhetorik*, <https://www.boell.de/de/2015/09/30/nach-dem-eu-sondergipfel-zwischen-beschwichtigung-und-kampfrhetorik> (dostęp 12.07.2022).
- van de Rakt E., *Trendsetter Orbán?* (2018), <https://www.boell.de/de/wird-Orban-zum-Trendsetter> (dostęp 12.07.2022).
- Visegrád-Staaten* (2015), „Aus Politik und Zeitgeschichte” nr 47–48, <https://www.bpb.de/apuz/215171/visegrad-staaten> (dostęp 12.07.2022).
- Vor 30 Jahren: Gründung der Visegrád-Gruppe* (2021), <https://www.bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/326805/visegrad> (dostęp 12.07.2022).
- Wspólna deklaracja Siódmego Szczytu Inicjatywy Trójmorza* (Ryga, 20-21 czerwca 2022 r.) (2022), <https://trojmorze.isppan.waw.pl/wspolna-deklaracja-siodmego-szczytu-inicjatywy-trojmorza-ryga-20-21-czerwca-2022-r/> (dostęp 16.07.2022).
- Wspólna deklaracja V szczytu Inicjatywy Trójmorza* (Tallinn, 19-20 października 2020) (2020), <https://trojmorze.isppan.waw.pl/inicjatywa-trojmorza/deklaracje-szczytow-inicjatywy-trojmorza/wspolna-deklaracja-v-szczytu-inicjatywy-trojmorza-tallinn-19-20-pazdziernika-2020/> (dostęp 16.07.2022).

Dr Agnieszka Nitszke, Uniwersytet Jagielloński, Team Europe (agnieszka.nitszke@uj.edu.pl)

Słowa kluczowe: Grupa Wyszehradzka, Inicjatywa Trójmorza, dyplomacja niemiecka, think tanki

Keywords: The Visegrad Group, the Three Seas Initiative, German diplomacy, think tanks

ABSTRACT

Contemporary relations between Germany and Central and Eastern Europe are determined by several factors. After the reunification of Germany, the country experienced some of the difficulties of the political and economic transformation due to the need to adjust conditions in the five eastern federal states, which allowed successive German governments to understand better the experience of the Central European states. Another factor influencing Germany's involvement in this region of Europe is its geographical proximity and the resulting interest in the stabilization of this region. After the accession of Central European countries to the European Union, Germany became a link between the old and the new, Western and Eastern Europe. In intra-EU relations there arise increasingly frequently certain more or less institutionalized intermediate entities, situated between the level of the EU and the Member States. The Visegrad Group and the Three Seas Initiative that associate the countries of Central and Eastern Europe are examples of such cooperation forums.

The aim of the article is to analyze the perception of both these international bodies in the German political space. The hypothesis that in relations with the V4 and 3SI Germany follows pragmatism, not perceiving the V4 and 3SI as competitors or closest partners, will be tested.

The article is based on qualitative research methods, primarily the content analysis method, institutional-legal and comparative methods.